אמרי לה קורין בו. פי׳ בקונטרס דהוה ליה ספק ספיקא דשמא ישראל כתבו ואפילו כתבו עובד כוכבים שמא כתבו למכור לישראל ולא לשם עבודת כוכבים ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנו והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אלא טעמא דאמרי לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב: **והא** דתניא יגנו האי תנא הוא. הוה מלי למימר דרשב״ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא: **כל** שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. מכאן אומר ר״ת דאין אשה חוגרת גולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה ואין נראה דהא מדפסלינן ברים התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים דברים בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב״ך כשרה בפ״ק דסוכה (דף ח:) ודוקא בפ״ת ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי: **עד** שיעבדם לשמן. כרשב״ג קיי״ל דבעי עיבוד לשמה דמוכח בהמזקין (לקמן דף נד:) דהוה אתא לקמיה דרבי אבהו א״ל פ״ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנתמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נתמן להפסיד פ״ת והא דאיפליגו אביי ורבא בפ׳ גנמר הדין (סנהדרין דף מח:) בהזמנה לי מילתא היא ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב״ג ורבנן לא כמו שפי׳ בס בקונטרס דאביי דאמר מילתא היא כרשב״ג דבעי עיבוד לשמן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקי״ל כרבא לגבי אביי בר מיע״ל קג״ס אלא מפרש ר״ת דאביי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקיים הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב״ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת ואע״ג דאמרינן בהתכלת (מנחות דף מב:) דרב כרבנן ושמואל כרשב״ג והלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ואף ע״ג דאמר ליה התם אביי לרב שמואל בר יהודה הא מילתא היכי נצעיתא לה א״ל מייתי לן דם חלזון וסמיס ורמינן לה ביורה ושקלינן פורתא בציעתא וטעמינן לה באודרא ושדינן לההיא ציעתא ושקלינן להאי אודרא בנורא משמע דבעינן לציעה לשמן ל״ל דאביי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא עוייה ולא לציעה לשמן): **מעלין** בדמיהן עד בדי **טרפעיק**. מתון פי׳ הקונטר׳ משמע דקאי גם אספרים וקנא תימה דאיך משוה הש״ס ספרים שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק כמו בתפילין ומזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומזוזות: **עיבוד** לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי. קשה דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמקמתמא לשמן קאי אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפילין קיימי ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך: מי

מפני תיקון העולם: **גמ׳** אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין [א]שמע מינה ס״ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו דילמא לגנוז אמר רב נחמן [ב]נקטינן [ג] ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז [ד]נמצא ביד מין יגנז נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו לא קשיא הא דתניא ישרף ר״א היא דאמר [ה]סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והא דתניא יגנז האי תנא הוא [ו]דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא [ז]ס״ת תפלין ומזוזות שכתבן [ח](מין) ומסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר [ט]וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא [י]לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב״ג ליקח ממנו ורשב״ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי [יא]דתניא [יב]ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע״פ שלא עיבדן לשמן רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו כ״ש [יג]דהוי ליה מין אמר רב אשי [יד]שחזור לסורו משום יראה תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק [טו]מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא ההיא טייעתא דאייתי חייתא דתפילי לקמיה דאביי אמר לה יהבת לי ריש בתמרי אימליא זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר לא אבעי לי לזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני׳** [טז]המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר״מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר׳ יוסי בר׳ יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם [יא]אם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ׳** א״ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ב]והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום

מתני׳ מפני תיקון העולם. אי משום דוחקא דליבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי: **גמ׳ קורין בו.** ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה: **דילמא.** הך דדייקא מתני׳ הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנו קאמר ואין מניחין אותו ביד מין: **מין.** האלוק בעבודת כוכבים כגון כומר [ט]: **ישרף.** דולמי לשם עבודת כוכבים כתבו: **כתבו עובד כוכבים יגנו.** דלקמן: **נמצא ביד מין יגנו.** ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: **נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנו.** מספיקא שמא הוא כתבו: **ואמרי לה קורין בו.** דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבי׳: **דר״א** בשחיטת חולין בפ׳ שני (דף לח:): **מפשרוניא.** שם מקום: **מסור.** מלשין: **עבד ואשה** אינן בקשירה דמ״ע שהזמן גרמא היא דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא [י]: **כותי.** גירי אריות הן: **מומר ומסור.** הרי פרקו מעליהן עול: **כתיבה לשמן לא בעי.** בתמיה: **ליפן.** לתפילין זהב: **שטלה.** לשון עולאי כלומר עשה חיפוי כיס שלהן בעור בהמה טמאה: **פסולות.** דכתיב (שמות יג) בפיך מן המותר בפיך: **[יא]בגר שחזר לסורו.** רע. והכוא לדילן גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן: **מממא ירמה.** וילא לנפשו שלא יהרגוהו הכותים: **ס״ר מעלין בדמיהן.** אע״פ שאינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתנו לב ויטריחו לשלול ספרים אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי: **איסתירא.** שלא מדינה שמינית שבשלא צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בתוספות פרק אע״פ (דף סד.): **טייעתא.** שמעתלית: **חייפא.** שק קטן: **ריש ריש.** זוג זוג של ראש ושל זרוע: **אימליא זיהרא.** נתמלאת אדם מרוב כעס: **מתני׳ משום ש״ר.** שיאת עליה לעז זנות: **משום נדר.** שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית: **לא יחזיר.** ואפי׳ נמצאו דברים נדחים או הנדר התירו חכם. וטעמא פליגי בה אמוראי [יב] איכא למ״ד משום קלקולא ואיכא למ״ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים ובנדרים: **שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים: **לא יחזיר.** דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חיים לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה: **ושלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה: **כל נדר שצריך חקירת חכם.** ליכך לפני חכם ונבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר: **לא יחזיר.** דר״מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא, וכי נדרה בפני רבים והכי נדר שאין לו הפרה פרצה יותר מדי קנסוה, שלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (שם). כל נדר שצריך חקירת חכם. שאין הבעל יכול להפר, שאינו מדברים שבינו לביה ולא עינוי נפש, לא יחזיר. קסבר טעמא משום קלקולא, הלכך בהא איכא קלקולא, דאומר אינו שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר ולא יחזיר. דבהאי לא מצי לקלקלא, סבירה לי׳ דלא דלא הפר (שם). לא אסרו זה. צריך חקירת חכם, **אלא מפני זה.** שאינו צריך, שבצרין חקירת חכם אין בו קלקול, דלאו כל כמיניה לומר אינו רייתי יודע, לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפ״ד, אלא מפני מה אמרוהו מפני שאינו צריך, דיכול הוא לכתם ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו הלי אינו הלי (שם).

מעשה בגידן כו׳. בגמ׳ [ג] מפרש מאי קאמר ומה אשמועינן: **מפני תיקון העולם.** בגמ׳ [מ] מפרש: **גמ׳ והוא שאמר לה.** בשעת גירושין: משום

לקנות התפילין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן. ההיא טייעתא דאתייה חייתא דתפילי לקמיה דאביי א״ל אביי יהבתינהו ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר אביי לא איכבי לי למזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני׳** המוציא את אשתו לעז של זנות לא יחזיר. משום נדר לא יחזיר ר׳ יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר״מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א״ר יוסי בר׳ יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הלכה יג סמג עשין קסב טוש״ע י״ד סי׳ רפט סעיף ח וטוש״ע א״ח סימן לט סעיף ו:

קמב ב מיי׳ שם [וסי״ו מהל׳ יסודי״ת הל״מ] סמג שם טוש״ע י״ד שם וטוש״ע א״ח שם סעיף ד [וברב אלפס עוד בהל׳ ס״ת דף סח. ע״ש]:

קמג ג מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ה:

ד [מיי׳ פי״ט מהל׳ תפילין ה״ד]:

קמד ה מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ח [וטוש״ע יו״ד סי׳ רפט סעי׳ ג]:

קמה ו מיי׳ שם פ״ב הל׳ טו סמג עשין כב טוש״ע א״ח סי׳ לב סעיף מח [וברב אלפס הל׳ תפילין דף עח. ע״ש]:

ז [טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ כ יב]:

קמו ח (מיי׳ שם פ״ט הל׳ יג) סמג שם טוש״ע א״ח סימן לט סעיף ג [עי׳ מ״מ שם ס״ק ז] וטוש״ע יו״ד סי׳ רפט סעיף ב:

קמז ט י מיי׳ פרק י מהל׳ גירושין הל׳ יב סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ י סעיף ג:

כ [טוש״ע אה״ע סימן י סעיף ז]:

תוספות רי״ד

אמר ב בודיא לרב אשי יותר על דמיהם הוא דאין לוקחים. פי׳ מפני טורח הצבור אי נמי שלא יתגרו לשלול אותו הא בכדי דמיהן לוקחין ש״מ ס״ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורים בו דילמא ליגנו. אמר רב נחמן נקטי׳ ס״ת שכתבו אפיקורוס ישרף. פי׳ שהוא אדוק לע״ז וכל מחשבתו הוא לה וכותב האזכרות לשם ע״ז שלו. כתבו עובד כוכבים יגנו פי׳ דלא אמרי׳ סתם מחשבת עובד כוכבים לע״ז אלא הדבר ספק הילכך אין שורפין אותו ואין קורין בו אלא טענן גניזה נמצא ביד אפיקורוס יגנו פי׳ שאין ידוע מי כתבו נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנו ואמרי לה קורין בו מ״ד קורין בו דאמרי׳ מישראל זבניה או שקליה באונס כדי למוכרו לישראל דמ״ד יגנו שמא הוא כתבו ופסול. תני חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס״ת ותפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ועובד כוכבים ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. ואשה אינה בקשירה דה״ל מצות עשה שהזמן גרמא דלילה ושבת לאו זמן תפילין נינהו ומסור וישראל אפיקורוס פרקו מעליהן עול שמים ואע״ג דאשה מחייבא במזוזה כדתנן בברכות (דף כ) וחייבים במזוזה כיון דאינה רשאית לכתוב תורה ותפילין אינה רשאית לכתוב מזוזה דלא גרועה כתיבת מזוזה מכתיבת ס״ת ותפילין וכל שפסול בזה פסול בזה: ת״ר מעלין על דמיהן עד כדי טרפעיקון מאי טרפעיקון אמר רב ששת אסתירה פי׳ סלע מדינה שהיא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר צורי ורשאין לקנות התפילין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן. ההיא טייעתא דאתייה חייתא דתפילי לקמיה דאביי א״ל אביי יהבתינהו ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר אביי לא איכבי לי למזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני׳** המוציא את אשתו לעז של זנות לא יחזיר. משום נדר לא יחזיר ר׳ יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר״מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א״ר יוסי בר׳ יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא

מסורת הש״ס

א) [עי׳ פרש״י עירובין ה. ד״ה והאמר], **ב)** [מולין יג. לח: קנו: ע״ז לב:], **ג)** מנחות מב. ע״ב, **ד)** ס״מ ל״ב, **ה)** [מוספפתא דמס׳ ע״ז פב.], **ו)** מנחות מב: סנהדרין מה:, **ז)** [כתובות סד.], **ח)** יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], **ט)** כס״מ במקום כה״ד: מין יהודי שאינו מאמין לדברי ז״ל, **י)** [מנחות לו:], **כ)** [לקמן מו.], **ל)** [לקמן מו:], **מ)** [לקמן מו.], **נ)** [ועיין תוס׳ סנהדרין מח: ד״ה אע״פ ותוס׳ מנחות מב: ד״ה עד], **ס)** שיך לעיל,

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא יח, כ

גליון הש״ס

גמ׳ ס״ת שכתבו מין ישרף. עי׳ שבת קטו ע״ב תד״ה ספרי: רש״י ד״ה בגר שחזר לסורו. עיין רש״י הוריות דף יג ע״ב ד״ה ל״ל:

מוסף רש״י

נקטינן. מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). ציפן זהב. לתפילין, פסולות הבתים, דבתים של עור בעינן, דאפילו קשירתן אינן אלא כרצועות במין כדאמרינן בהקומץ (מנחות מב:). **או** שטלה עליהן עור בהמה טמאה. שעשה בתים של עור בהמה טמאה, פסולות. כדאמרינן בפרק שמנה שרצים (שבת קח.) למען תהיה תורת ה׳ בפיך מן המותר בפיך (מנחות מב:). **משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר.** איכא למ״ד משום קלקולא, שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו שם רע, לו נדר נעקר ע״י חכם, ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך, ולפיכך אומרים לו הוי יודע שהמולים את אשתו משום שם רע לו משום נדר לא יחזיר, ואם תביעה עליך לא תמהר להוליאה, ואי אמרי מי לקלקל לא אהיומן, שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חס לנדוק את הדבר, (כתובות עד:) לו: אם תביעה עליך לא ונקם היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ואלו שנאה היא עליו ואם לא מלי עקר גיטה בדברי שקר (יבמות כה.) ואיכא למ״ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בערייות ובנדרים (כתובות שם). **כל** נדר שידעו בו רבים. שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא, וכי נדרה בפני רבים והכי נדר שאין לו הפרה פרצה יותר מדי קנסוה, שלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (שם). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** שאין הבעל יכול להפר, שאינו מדברים שבינו לביה ולא עינוי נפש, לא יחזיר. קסבר טעמא משום קלקולא, הלכך בהא איכא קלקולא, דאומר אינו שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר ולא יחזיר. דבהאי לא מצי לקלקלא, סבירה לי׳ דלא הפר (שם). **לא אסרו זה.** צריך חקירת חכם, **אלא מפני זה.** שאינו צריך, שבצרין חקירת חכם אין בו קלקול, דלאו כל כמיניה לומר אינו רייתי יודע, לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפ״ד, אלא מפני מה אמרוהו מפני שאינו צריך, דיכול הוא לכתם ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו הלי אינו הלי (שם).

ג) [עי׳ פרש״י עירובין ה. ד״ה והאמר], **ד)** [מולין יג. לח: קנו: ע״ז לב:], **ה)** מנחות מב. ע״ב, **ו)** ס״מ ל״ב, **ז)** [מוספפתא דמס׳ ע״ז פב.], **ח)** מנחות מב: סנהדרין מה:, **ט)** [כתובות סד.], **י)** יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], **כ)** כס״מ במקום כה״ד: מין יהודי שאינו מאמין לדברי ז״ל, **ל)** [מנחות לו:], **מ)** [לקמן מו.], **נ)** [לקמן מו:], **ס)** [לקמן מו.], **ע)** [ועיין תוס׳ סנהדרין מח: ד״ה אע״פ ותוס׳ מנחות מב: ד״ה עד], **פ)** שיך לעיל,

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר [6]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא [3]אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [4]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [5]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [1]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [7]וכמה רבים רב נחמן אמר [2] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי [8]ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [9]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי

תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם

מאי

אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רואה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפיקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להעריס ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רואים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

ולא יתן לה הגט ואם יתגרו לה בודאי כי גמר ומגרשה בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו רע"ד כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטענן עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שיודענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטה בסתם ולא אמר לה דבר בודאי דגמר ויהיב בכל לב ולא אמרי' שמא מחשבתו לא היתה אלא ע"ד שהלעז הוא אמת שכיון שלא גילה מחשבתו בעת הגירושין לכולי האי לא חיישינן. ואי קשה היכי אמרינן דמשום גלויי דעתא בלא תנאי מפורש מצי לבטולי גיטא והא קי"ל כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא

ת) נראה לי"ל וזה דתני בגמרא ויאמר כו'.

קמח א מיי' פ"א מהלי' גירושין הלכה יב
סמג עשין מח:
ב טוש"ע י"ד סי' לח סעיף כא:

ו) [תוספתא פ"ג], ב) שם, ג) [תוספות עה., ד) [שם ע"ב], ה) [שם], ו) [שם לג:],

תורה אור השלם

1. ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה בני אלהי ישראל וילנו כל העדה על הנשיאים: יהושע ט יח

תוספות רי"ד

שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אם אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא פי' אמר לה בעת הגירושין משום ש"ר אני מוציאך כבר גילה דעתו שאינו מגרשה אלא בעבור הלעז שיצא עליה ואילולי הלעז לא היה מגרשה ועצב הוא בגירושי' וכל מה שעושה אינו עושה אלא בעבור הלעז ואם יחברו לו היום ומחר שהיה שקר עתיד הוא להחזירה הלכך אע"פ שנותן לה גט סתם בלי שום תנאי שבעולם אנן שהדי שכל לבו אינו אלא שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט ואף ע"פ שלא פירש בתר דעתיה אזלי' שאין הגט גומר אלא כפי מחשבת לבו ואילו היה מתנה עמה בפירוש הרי זה גיטין ע"מ שהשם רע הוא אמת בודאי כי האשה לא היתה נישאת עד שהיה מתברר אם היה אמת ככל תנאי' דעלמא שהבעל מתנה בגט ואין האשה נישאת עד שיתקיים התנאי שהתנה בעלה עמה אלא מפני שנתנו לה סתם בלי תלך האשה ותנשא בגט זה ואחר שיתברר שהש"ר אינו שם רע נמצא שהיה גט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שאינו כאן או שמת אחר שהולידה הבנים אנו טוענים כך וזה [6] שכתוב ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי. כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאה אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חוששין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשכר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך

תוספות רי"ד (המשך)

ה"מ בדאיתי הכי מעיקרא ובתר הכי בעי לבטולי ע"י גילוי דעתא כדאמרי' לעיל גבי גידול בר ליואי דשדר לה גיטא לדביתהו ובתר הכי אמר לשליח ברוך הטוב והמטיב וכל מה דשקלי' וטרי' התם הכי הוא דמעיקרא יהיב גיטא בדעת ברורה ובתר הכי מגלה בדעתיה דבעי לבטולי התם אמרינן דגלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל אבל הכא דמעיקרא מכי יהביה ניהליה גלי אדעתיה דע"מ כן יהביה ניהליה משום ש"ר או משום נדר אפילו אביי מודה דמילתא הוי ומצי למיטען היום ומחר דהכי הות דעתא ולבטולי גיטא ובהא פליגי רבנן ור' יהודה דבעי למימר לקמן דלא חייש לקלקולא דרבנן דחיישי לקלקולא משום דסברי אע"פ שהגט נתן בסתם בתר גילוי דעתו אזלי' אך שוה מחשבת לבו כתנאי גמור שמתנה בפיו ור' יהודה לא חייש לקלקולא דקסבר כיון שהגט ניתן לה בסתם ולא פירש לה שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט הרי הוא גט גמור ואע"פ שהיה הלעז שקר ואינו יכול לומר שלא גמרתי בלבי ליתן אלא ע"ד שהיה הלעז אמת שדברים שבלב אין דברים והיה לו לפרש בפיו וכיון שלא פירש בפיו לצמיתות נתנו לה בלי שום תנאי ומחשבת לבו לא חשיבא תנאי. א"ד אמר רב יוסף אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה משום נדר אני מוציאך משום ש"ר אני מוציאך קסבר טעמא מאי לא יחזיר משום קנסא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ויהילכך צ"ל לה כי האי לישנא כדי שתתסרנה כל הנשים תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאים ויאמר אילו הייתי יודע שכך אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה. תניא כלישנא בתרא א"ר אלעזר בר יוסי מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך אומר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר פי' ר' יהודה לא חייש לקלקולא כדאמרן וקסבר טעמא משום קנסא הוא הלכך אם נדרה ברבים שהוא נדר חמור שאין לו הפרה קנסי' לה אבל אם לא ידעו בו רבים שיש לו הפרה לא קנסי' לה אמר ריב"ל מ"ט דר' יהודה דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה כתיב (בבגבעונים כתיב) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לא משום שנדרו ברבים ורבנן התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל ולאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דלא חיילא שבועה עלייהו כלל דהלא בטעות היתה (הכא) כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו ולא באו מארץ רחוקה לא חלה שבועה עלייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קידוש השם שלא יאמרו הגוים עברו על שבועתם: וכמה רבים רב נחמן אמר ג' ר' יצחק אומר י' רב נחמן אמר ג' ימים שנים רבים ג' ר' יצחק אמר עשרה דכתיב עדה. ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר. פי' ר' מאיר סבר טעמא משום קלקולא הוא הלכך נדר שאין הבעל יכול להפר וצריך

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה. נראה דמשמע זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו (כתובות דף עט.) וזבין ולא אינטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניזונת (שם דף לז.) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול לכך נראה דלא אתי אלא לעז בעלמא שיוציא עליה לעז כדי להחזירה אע"ג דבכך נישאת לאחר שריא ליה דזונות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע כו' אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו ולר"מ דנעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר לנעולם איכא קלקולא: **שלא** יהו בנות ישראל פרוצות כו'. הני תרי ליתני דרב יוסף אליבא דמ"ק פליגי דלישנא קמא סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע והתם אין שייך פרילות דמה לה לעשות אם מוציאין ש"ר עליה אלא טעמא משום קלקולא הוא ולישנא בתרא סבר דנמוציא ש"ר לא מצי מקלקל לה דכיון דמשום ש"ר מגרשה דעתו ככל ענין לגרשה אפי' יהא בטל וכן בנדרים דמסתברא דחד טעמא הוי בתרוייהו והשתא אתי שפיר דמייתי תניא כלישנא קמא מדר"מ אמ"ק דלא מייתי אלא דשייך במוציא ש"ר משום קלקולא והוא הדין לת"ק ומ"מ לישנא בתרא דרב יוסף דטעמא משום פרילותא מצא לן דפליגי רבנן עליה דר' יהודה וסברי דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דקאמר ורבנן מי חיילא כו' וי"ל דהך סוגיא אתיא כלישנא קמא דטעמייהו משום קלקול מ"מ הא דקאמר ורבנן היינו ר"מ ור"מ דאמרי לא אסרו צריך כו' דקסברי טעמא משום קלקולא ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו אלא מפני שאינו צריך דאי ברבים אסור משום פרילותא הו"ל למיסר לא ידעו בו רבים אטו מפני דידעו בו רבים ולא מפני שאין צריך:

ביון דאמרו מארץ רחוקה וכו'. ומ"מ נלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב (דברים כ) לא תחיה כל נשמה ואע"ג דאמרי' בירושלמי דשביעית פרק שני

מאי

דכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר [6]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא [3]אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [4]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [5]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [1]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [7]וכמה רבים רב נחמן אמר [2] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי [8]ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [9]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי

תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם

מאי

אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רואה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפיקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להעריס ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רואים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

ת) נראה לי"ל וזה דתני בגמרא ויאמר כו'.

עין משפט נר מצוה

קמט א מיי׳ פי״ג מהל׳ נדרים הלכה כה סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רג סעיף ג:

קנ ב ג מיי׳ פ״י מהל׳ גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ י סעיף ג:

קנא ד ה מיי׳ פ״מ מהל׳ מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור ש״ע י״ד סי׳ רנב סעיף ו:

תוספות רי״ד

שאלה לחכם יכול הוא לקלקלה שאם יזקק לה חכם להתיר לה נדרה יאמר הוא אילו הייתי יודע שיזקק לה חכם אם היו נותנים לי אפי׳ ק׳ מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר׳ אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. תניא ר׳ אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר״מ סבר אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד ור׳ אלעזר סבר אין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד. פי׳ ר׳ מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא בדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתחבזה אשתי בב״ד ולהשאל על נדרה ואע״פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה יודע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור׳ אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאגן סהדי שאין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול חלוי בו א״ר יוסי ב״ר יהודה מעשה בצידן וכו׳ מאן תנא דקתני מעשה. פי׳ דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו הסורי מחסרא והכי קתני בד״א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא״ר יוסי בר ר׳ יהודה מעשה נמי בצידן בא׳ שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה ז) מאי קונם. פי׳ קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עליוה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם כקונם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס״א שיחזירנה): פשיטא. פי׳ פשיטא ודאי יכול להחזירה שמאי קלקול שייך למימר דבעי׳ למיסה ואי קשה ואמאי פשיטא הכא דמותר להחזירה ואין בזה מפני תקון העולם והא כי היכי דבנדרת איהי מצי לקלקולה (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולה

ז) ע״כ שיין לע״ל

משגיע אתכם וכו׳ ופירש שם בקונטרס דהיינו על דעת רבים ומיהו לפ״ז לא היה היתר לחרמות בזמן הזה וגרלה דלא אמר משה כן אלא שלא יערימו כדמפרש התם ז) משום קניא דרבא וכן עתה אין עושין אלא בשביל כך וא״ת על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו וי״ל דמבטל דעתו משום רבים ולא משוס יחיד:

הנודר כאילו בנה במה. מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דתלה כתיב הכא (דברים כג) כי תחדל לנדור וכתי׳ התם (ישעיה ג) חדלו לכם מן האדם וגו׳ כי במה נחשב הוא ודרשינן ז) אל תיקרי במה אלא במה ובריש פרק ארבעה נדרים (נדרים כב.) יליף בהאי גזירה שוה דנקרא רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגז (לעיל ג): **המוציא** אשתו משום אילונית. משמע הכא דאילונית בעיא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר׳ אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. תניא ר׳ אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר״מ סבר אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד ור׳ אלעזר סבר אין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד. פי׳ ר׳ מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא בדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתחבזה אשתי בב״ד ולהשאל על נדרה ואע״פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה יודע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור׳ אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאגן סהדי שאין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול חלוי בו א״ר יוסי ב״ר יהודה מעשה בצידן וכו׳ מאן תנא דקתני מעשה. פי׳ דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו הסורי מחסרא והכי קתני בד״א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא״ר יוסי בר ר׳ יהודה מעשה נמי בצידן בא׳ שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה ז) מאי קונם. פי׳ קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עליוה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם כקונם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס״א שיחזירנה): פשיטא. פי׳ פשיטא ודאי יכול להחזירה שמאי קלקול שייך למימר דבעי׳ למיסה ואי קשה ואמאי פשיטא הכא דמותר להחזירה ואין בזה מפני תקון העולם והא כי היכי דבנדרת איהי מצי לקלקולה (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולה

מאי קונם אמר רב הונא ״ באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך: והתירו לו שיחזירנה: פשיטא מהו דתימא ליגזור משום דר׳ נתן ״דתניא ר׳ נתן אומר ״הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן קמ״ל: מפני תיקון העולם: מאי תיקון העולם איכא אמר רב ששת ארישא רבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזו מפני תיקון העולם: **מתני׳** ״המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר ״נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך: **גמ׳** למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן ״המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא ״[רבנן חיישי לקלקולא] ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר׳ יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא הא נמי איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ור׳ יהודה בההיא סבר לה כר׳ מאיר וסבר לה כרבי אלעזר בצריך סבר לה כרבי אלעזר בשאינו צריך סבר לה כר׳ מאיר אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר׳ יהודה אדר׳ יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא ״מאן חכמים ר׳ מאיר דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן ״בדלא כפליה לתנאיה: **מתני׳** ״המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: **גמ׳** אמר רב אסי ״והוא שמכר ושנה ושילש הנהו בני בי מיכסי דיזפי זוזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעינהו אתו וקא גרבי להו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו מאי איעביד לכו דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו והוא שמכר ושנה ושילש אמר ליה הני מרגל רגילי דעבדי הכי ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה

פירקן

מאי קונם. הלא קונם לשון הקדש הוא שאוסר הדבר עליו בהקדש ומה אסר זה עליו: **באומר יאסרו כו׳.** והכי קאמר קונם פירות עלי אם איני מגרשך: **פשיטא.** מאי ניחוש לה: **במה.** בשעת איסור הבמות: **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו: **כאילו הקריב קרבן.** על הבמה וגמר עונו שלם לפי שע״י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים. והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר קמ״ל: **ארישא.** קאי דקאמר לעיל לא יחזיר ומסיק הכא מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא נמלא כאן לאסור: **מתני׳ המוציא את אשתו.** בגט: **משום אילונית.** שלא הכיר בה כשנכנסה ומכל מקום לריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין: **ר׳ יהודה אומר לא יחזיר.** שמא תגשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק׳ מנה לא הייתי מגרשך ולדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך סימנים שאחזיריך ואם ידעתי שלא תשובי אלי ואת רואיה לילד לא גרשתיך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוליא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית: **וחכמים אומרים יחזיר.** דלא מייסינן לקלקולא: **והיא תובעת כתובתה.** מן הראשון שהוליאה בלא כתובה משום מקח טעות ועכשיו נודע שלא הטעתו: **שתיקותיך יפה ליך.** שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן ליך כתובה לא גירשתיך: **גמ׳ מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא.** שמדבריו למדנו שאם ירלה לומר על מנת אילונית גירשתיך היה מקלקלה: **לא תיפוך.** ור׳ יהודה ודאי חייש לקלקולא וגבי נדר הייגו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא. דבנדר הלריך חקירת חכם סבר לה כר׳ אלעזר דאין אדם רולה שתתבזה אשתו בב״ד הילכך לא מלי למימר אילו הייתי יודע כו׳ ובשאינו לריך סבר לה כרבי מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא גירשתיך: **מאן חכמים.** דאמרי הכא יחזיר: **רבי מאיר היא.** דאמר במסכת קידושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו אם לא יעברו אינו תנאי: **והכא בדלא כפליה.** שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום אילונית אני מוליאך ולא אמר לה ואם אי את אילונית לא יהא גט להשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מלי לקלקלה: **מתני׳ אין פודין.** הואיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש: **גמ׳ בני בי מיכסי.** מקום: **גרבי להו.** היו שוכין אומה שאוכלין בני אדם:

מסורת הש״ס

ז) יבמות קט: נדרים כב. נט. ס: ע״ש, ב) [מוקפת פ״ג ע״ש], ג) [לעיל מה: יש״ן], ד) רש״ל, ה) [עיוכין פב. וש״ן], ו) [שבועות כט. לט:], ז) [בכרות יד.].

גליון הש״ס

גמ׳ באומר יאסרו כל פירות. עי׳ לעיל דף לה ע״ל תוד״ה ונולדת:

מוסף רש״י

כאילו בנה במה. בשעת איסור הבמות, לתוע״ל הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו׳ הא לא תחדל יהיה כך חטא (יבמות קט:) לו: כאילו בנה במה לעבודת כוכבים (נדרים כב.). כאילו הקריב עליה קרבן. שעבר עליו שתי עבירות אלא יקר יהא רגיל בכך (יבמות קט:). המוציא את אשתו משום שם רע. לאה לעיל מה ע״ב.

תוספות רי״ד (המשך)

ולמימר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי אם היו נותנים לי ק׳ מנה לא הייתי מגרשך אין זה כלום דבודאי אם היה מודר ממנה הנאה מתחלה כגון שאמר הנאת תשמישך עלי כקונם ומחמת נדר זה היה מגרשה היה צ״ל לא יחזיר שמא יקלקלנה ויאמר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מגרשך דומיא דנדרה היא אבל זה שרצה לגרש את אשתו וקשר עצמו בנדר שלא יכול להתחרט הרי אנו רואים שבכל לב הוא מגרשה ואינו חפץ בה כלל שהרי נדר בכל כחו ע״י נדר שלא יתרצה עמה הלכך שום קלקול אינו יכול לעשות ומ״ש מתמה תלמודא פשיטא ודאי שיכול להחזירה. ומהדר מהו דתימא ליגזור משום דר׳ נתן דתניא ר׳ נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן וגמר עונו לפי שהוא מרגיל עצמו בנדרים קמ״ל. פי׳ הנודר כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות שסבר לעשות מצוה ועושה עבירה כך זה סבור לעשות מצוה ועשה עבירה (הגה״ה). מפרש רבינו אליהו זצ״ל משום דאתיא בג״ש כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו וכו׳ כי במה נחשב הוא ודרשי׳ אל תקרי במה אלא במה ובריש פ״ג דנדרים יליף בהאי ג״ש דנק׳ רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגז) כתהגן בנדרים כנדרי כשרים לא אמר כלום שאין דרכם של כשרים לידור אלא להביא בנדבה ריש לו להשאל על נדרו ולא יקיימנו וזה שלא נשאל וקיים נדרו וגירש אימא ניגזור וניקנסיניה שלא יחזירנה קמ״ל דלא קנסי׳ לזה. ואתיא כמ״ד טעמא דמתני׳ משום קנסא ודוקא כשנדרה היא קנסוה שלא תהיה פרוצה בנדרים אבל כשנדר הוא אין לקונסו שהנדרים באשה הם פריצות ולא באיש: מפני תיקון העולם ומתמה מאי תיקון העולם איכא פי׳ דמשמע התירו לו שיחזירנה מפני תיקון העולם ומאי תיקון העולם יש בחזרתה אמר רב ששת ארישא פי׳ האי מפני תיקון העולם ארישא קאי דקתני משום ש״ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ומסיק הכא מ״ט לא יחזיר מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום קנסא רבינא אמר אסיפא וה״ק אין בזו מפני תיקון העולם פי׳ התירו לו

מעילו לה סס רפואה ולהכי מלי מקלקל לה דאומר אילו הייתי יודע שיש רפואה לזו הייתי מבקש לה סס לרפואה:

ר״ל

פירקן. פדני: משום קלקולא. שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובמי אתיין ליכא למיחש להכי דמנעור להון אבוהון: **אימא לאיחזון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר[1]) וכמינים הוא דאמרינן [2]מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדיים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא כחרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינהו ואותבינהו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא וגלגלתא.** אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה [6]חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [3]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [2]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [3]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [7]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל [6]יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ [1]שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ם דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה [1]דתנן [7]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [8]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [1]בסוריא וקסבר [6]זכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע [6]ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות טבל

פירקן אמר [6] ליה תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים [6] משום קלקולא [8]וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו לי' רבנן לר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה [6]חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [3]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [2]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [3]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [7]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל [6]יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ [1]שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ם דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה [1]דתנן [7]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [8]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [1]בסוריא וקסבר [6]זכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע [6]ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות

ר"ל זבין נפשיה ללודאי. קודם שחזר למוטב דמסתמא לא היה מזלזל בעצמו כל קך: **כריסי כרי.** דרכן היה לשכב על בטנם כלאמרי' בזבחים (דף ה.) ריש לקיש רמי אמעויהי ומקשה: **לוקח ומביא בכורים.** זו גירסת הקונטרס דקנסינן ליה לאחזר וליקח ממנו אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו להפרים תרומות ומעשרות ומייהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראיה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני תיקון העולם אין דאוריתא לא מנא ליה דילמא תיקון העולם קאי אהא דמייבוהו ליקח ואומר ר"ת דבכרוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו והכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר לא שנא אחר ורבינו חננאל גרס הלוקח מביא כו' וכן בירושלמי: **אמר** רבה **אע"פ** שאין קנין כו'. והא דתניא לעיל (דף מג:) אע"פ שעשה ישראל עימוסו פטורה מן המעשר אלמא יש קנין אינא לאוקמא בסורא כדמשני לקמיה וההיא דהשוא[1]ל (ב"מ דף קא.) דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים דמעשר ונותן לו ולחי לה התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מליג מ"מ ראיה גמורה ליכא ולעולם מלי למימר רבה דסבר אין קנין ומייהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז (דף כא.) דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר ולי זבנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החיינת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה מוזמת הדר היא ואין זה הפקעה והא דאמר ר' מאיר בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל התם איירי כשגדלו ביד ישראל ולהכי מוקי פלוגתייהו במירות העובד כוכבים ולא יש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מלי למימר אגב דאמרינן כר"מ אלא דמשני שפיר: **מר** סבר דיגונך **ולא** דיגון עובד כוכבים. מתוך פי' הקונטרס משמע דהא נהא תליא דלרבה דאמר אין קנין ודרש דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אית ליה מירות העובד כוכבים פוטר ולר"א דאמר יש קנין ודרש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירות העובד כוכבים אינו פוטר וקשה דכמה תנאים נחלקו במירות העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו בין יש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי ועוד דמשמע במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואפילו מאן דמחייב מירות העובד כוכבים אלא דדרשי מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודרשי נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דלי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דרשי נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא ומ"מ כי היכי דדרשי' גבי דיגונך למאן דמחייב מירות העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לדרשא הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט לכל מילי: **אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן ורש"ל לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים לדברי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

טבל

טבל

טבל

כנגד א מיי' פ"ח מהל' מ"ע הל' יג סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו: **כנגד** ב מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה טו סמג עשין קלט: **כנגד** ג מיי' שם ופ"א מהל' תרומות הל' י: **כנגד** ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה י: **כנגד** ה ו מיי' שם פ"א הלכה יח [טוש"ע שם סימן ש"ל סעי' טו]: **שלא** מעי' טן]: **כנגד** ז מיי' שם הל' ב והלכה ג:

תוספות רי"ד

שיחזירנה שאין לאוסרה מפני תיקון העולם ולקונסו כדרך שאסרנו אותה עליו כשנדרה היא מפני תיקון העולם הכא לא שייך שום תיקון העולם לאוסרה עליו: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים ממנה והיא תובעת כתובתה ר' יהודה אומר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך פי' מתני' מירי בספק אילונית ולא באילונית ודאית דאילוני' ודאית לא ילדה והיכי תני בסיפא נישאת לאחר והיו לה בנים אלא ודאי בספק אילונית מיירי וזהו משום אילונית משום חשש אילונית שהוא ירא שמא תהיה אילונית ודומיא דש"ר קתני שאיני ברור לעולם שזיגתה אלא הוא מסופק שמא זיגתה וכן משום נדר שאינו ידוע שיזקק לה חכם או לא יזקק והוא מסופק שמא לא יזקק ומ"ה מגרש לה והכא נמי הוא מסופק שמא תהיה אילונית ומ"ה מגרש לה והיכי דמיא ודאי אילונית והיכי דמיא ספק אילונית כדתנן בסוף פרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ואקשי' בגמ' [והתניא] א' בן ט' שנה ויום א' וא' בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות. פי' אלמא אע"פ שהוא בן כ' ולא הביא שתי שערות כקטן חשבינן ליה ומחמת קטנות הוא שלא הביא שתי שערות והיאך אתה מחשבתו סריס והוא גדול ומחמת שהוא סריס לא הביאם אמר רב שמואל בר רב יצחק והוא שנולדו בו סימני סריס פי' מאי דתנן בפרק יוצא דופן דחשבינן ליה סריס ויצא מכלל קטנות כגון שנולדו בו סימני סריס וסימני הסריס הם מפורשים ביבמות בפרק הערל אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסריס ש"מ וכי לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו וכי היכי דמתרצינן גבי סריס ה"ה נמי גבי אילונית אע"ג דהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות אינה אילונית גמורה שפטורה מן החליצה ומן הייבום עד שיולדו בה סימני אילונית או עד רוב שנותיה שהם ל"ו שנה וסימני אילונית הם מפורשים ביבמות בפ' הערל דאמרי' התם ת"ר איזו היא אילונית כל שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ואפילו הביאה לאחר מיכן הרי היא כאילונית לכל דבריה ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת חשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שפולי מעים כנשים ר"ש בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה ואמרי' נמי התם א"ר אבהו סימני סריס ואילונית אין עושים בהם מעשה עד שיהו

תוספות הרא"ש

פירקן. פדני: **משום קלקולא.** שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובמי אתיין ליכא למיחש להכי דמנעור להון אבוהון: **אימא לאיחזון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר[1]) וכמינים הוא דאמרינן [2]מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדיים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא כחרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינהו ואותבינהו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** כלומר מכה ואחי מכה: **יביב קאכיל ושתי.** כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מגמגם להגיע ליום מחר: **למזגא עליה.** כר או כסת ליתן עליו: **כריסי כרי.** בטני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת: **מוריקא.** כרכום: **מתני'** הכי גרסינן **לוקח ומביא בכורים.** בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים: **מפני תיקון העולם.** שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים וגם אם מכר יטריח לאחזר אחריה ולפדות: **גמ' שאין קנין כו'.** אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קיימין קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר: **לבני אדם.** לכל צרכיהן: **דיגונך ולא דיגון של עובד כוכבים.** שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירוח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשעולין אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשעולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובד כוכבים לא הופקעה קדושתה: **לקט שכחה ופאה.** שמתן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר וכל הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) כמי שאין לו בהן חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך[2]) שהרי אף לו הן מופקרין והלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבי' חייבין במעשר כו'. והשתא מפרש לה ואזיל: **כ"ד אילימא דישראל.** שהניחן ישראל בשדהו ולקטינהו עובד כוכבים וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא א"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו: **הא מיפקרי וקיימי.** דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן: **אלא דעובד כוכבים.** שהיו משהה העובד כוכבים והניחן לישראל: **וליקטינהו.** עניי ישראל וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש דאם הפקר ולא דאם פאה להניח אמרם: **הא לא הפקיר חייב.** במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר: **ישראל שלקח שדה.** זרועה מן העובד כוכבים והשהה אלנו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה לעובד כוכבים: **חייבת במעשר.** אם נא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן: **שכבר נתחייבה.** כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (דף יב:) תבואה וזיתים אחר שליש: **לא נתחייבה לא.** אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה: **בסוריא.** דמעשר דידה מדרבנן ואם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע: **כיבוש יחיד.** דוד כיבשה ולא היו כל ישראל אם והיא ארם צובה: **לכל מילי: אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן ורש"ל לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים לדברי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

עין משפט נר מצוה

הס ואם לא להפרים מזה על מקום אחר מומר (חולין קלה:).

טבל

מסורת הש"ס

[1]) [גי' העיון ערך גלל ב חייתא וגללא פי' עוד ומתוכו אבן גלגל], [2]) [פי' כיון שעושין לו לעצו מתמתק דמו ויש לתן בו טעם. עיון ערך חל ד], [3]) ס"א ואחזר ולקחה ממנו ישראל, [4]) [ב"מ קפ. ממנות לא. כתובות יא:], [5]) [עי' תוס' יבמות פא. ד"ה אין], [6]) [ב"מ שם מנחות שם], [7]) פאה פ"ד מ"ט, [8]) [לעיל ח: ע"ז כא.], [9]) מולין קלה: (עירובין מ) [תוספתא תרומות פ"ב], [1]) בס"ל: משומר, וכן לקמן, [2]) [מס' ע"ז דף כו:], [3]) [ספרי ראה].

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם:
תהלים מט יא
2. וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: ויקרא כה כג
3. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיי וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
תהלים קטו טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר תנן כל"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן משום קלקולא:

מוסף רש"י

כיבוש יחיד. דוד, שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בימות יהושע שהיו כולם וכבשה לגורל כל ישראל קודם מלוקה, אבל דוד לא כבש אלא לגורלו (לעיל ח:). ישראל ועובד כוכבים וגו' טבל וחולין מעורבין זה בזה. ואפילו לאחר שתלקן לא אמרינן יש בריה ותלקן של עכו"ם הלך לו חה חלק המגיע לישראל ונבל גמור הוא, אלא אין בריה וגם זה שנאמר אלו טבל ואלו חולין, דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע חלקו מיד מעשר, ואני שתמתי שאין לו תקנה, לפי שאם בא להפרים נמצא מפרים מן הפטור על המיוב, ולי נראה שיש לו תקנה בשני צדדין, אם יש לו טבל ממקום אחר מפרים על זה לפי חלין, שאין מייב אלא חלין, ואם אין לו טבל אחר מפרים מעיה ויבא לפי כולו, כגון אם יש לו עשרים מפרים שנים מהן, שאם אין מפרים אלא אחד לא נפטור, לפי שזה שהפרים יש חלין שאין שם מעשר אל עליו לפי שפטור ועומד, אבל כשמפרים שנים הרי השם אל על האחד ופוטר את העשירה המתחייבין, והא ליכא למימר דילמא שייהס המופרשין בחלקו של עכו"ם גדלו ואין שם מעשר אל עליהם, דתניא בגמרא דרשם השנה (יב:) גבי אדם ושם המעורבין, דקי"ל אין מורמין מזה על זה וקתני זוכר את גרנו לתוכו ומצא תורם מן האדם שנו אל האדם שנו ומן הישן שנו אל הישן שנו, וכי היכי דפרים אדם ושן בחולין אינא אמרינן אדם ושן במעשר, הכא נמי נמצא תורם מן המיוב שנו אל המיוב שנו ומן הפטור שנו אל הפטור שנו, ואפילו למאן דפליג עליה דהכות, הכא אתי, דהשם הוא לאיכא למימר אין בילה לא נגלו יפה ושמא אין אדם במעשר לפי חשבון הנעבר בחולין ושן במעשר לפי חשבון הנעבר בחולין, אבל הכא יש בילה דהא בכל תעה ותעה יש לעכו"ם ולישראל חלק, ולאין בריה ומי אפרים מניה ובא יש בריה וכיון שאלקן הרי חלקו של ישראל כולו מיב ואפילו הוא בא להפרים עליו ממקום אחר מפרים לפי כולו והשם אל על מעשרותיו ומתוקנים מקולקלים חה מתוקן, ועוד נ"מ שאין מפרשין מזה על טבל אחר, ובשב"ג אבר יש בריה וכיון שאלקן הרי חלקו של ישראל כולו מיב ואפילו הוא בא להפרים עליו ממקום אחר מפרים לפי כולו והשם אל על מעשרותיו ומעשרותיו ומתוקנים אחר לפי חשבון טבל זה המעורב, ואם לא טולל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל ואיני יודע מהו, וכדי שבב"ג הכי פליג, רבי אבר אם יש לו טבל אחר מפרים על זה לפי חלין ואם הפרים לפי כולו דמעלא מרבה במעשרות ומעשרותיו